

transferred to the city of Lviv and appointed as the director of the Lviv Veterinary Institute and the Head of the Parasitology department. Less than one year he worked in this post. World War II began...

He seriously wounded on the 5th day of the war in Lviv and evacuated to the City Kharkiv. In August 1941, Nosik A. F. asked to admit him as an assistant professor of the KhVI and he has renewed as the Head of the Department of Parasitology and Invasive Diseases. From September 1941 to February 1946, A. F. Nosik served in the ranks of the Red Army. At the beginning of February 1946, Nosik A. F. returned to Kharkiv where he reinstated as associate professor of the Department of Parasitology and Invasive Diseases of the KhVI. In February 1951, Nosik A. F. approved as the Director of the KhVI.

In 1953, he defended his doctoral dissertation on the theme: "Echinococcosis of animals and measures to control it". He confirmed the scientific rank of professor next year.

Professor Nosik A. F. wrote two dissertations, the monograph, seven guidelines, and the brochure and published 75 articles. Total 86 printed works, from which 30 are about echinococcosis.

The materials of the research work of A. F. Nosik devoted to the study of echinococcosis of animals have the most practical significance. He trained three PhDs. The heart of Professor A. F. Nosik stopped on 26 (27) of November 1956. He was an outstanding scientist-helminthologist of Soviet veterinary medicine, a great organizer who devoted himself to the training of veterinarians, the development of veterinary science and public livestock in Ukraine. The veterinary community expressed condolence both the KhVI team and the wife personally. Afanasy Fedorovich Nosik was well-known and respected person... Total received 36 telegrams.

Key words: Afanasy Fedorovich Nosik, Director, Kharkiv Veterinary Institute, Lviv Veterinary Institute, Parasitology department, echinococcosis, animals.

УДК 616-078:619 (477.41)

СТАНОВЛЕННЯ ВЕТЕРИНАРНОЇ БАКТЕРІОЛОГІЇ НА КИЇВЩИНІ

Стегней М. М., к. вет. н., доцент

Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

Анотація. Подано стислі відомості про становлення ветеринарної бактеріології на Київщині. Зазначено що ветеринарна бактеріологія тривалий час знаходилась у підпорядкуванні Медичного департаменту і бактеріологічні дослідження проводили медичні фахівці. Лише у 1899 році ветеринарна бактеріологія відокремилась і стала структурною одиницею Київської губернії. Завдяки розвитку ветеринарної бактеріології, яка з кожним роком вдосконалювалася у губернії, ветеринарні лікарі проводили бактеріологічні дослідження, що дозволяло своєчасно діагностувати інфекційні захворювання та проводити заходи боротьби з ними.

Ключові слова: ветеринарна бактеріологія, діагностика, інфекційні захворювання, Київська губернія

У кінці XIX на початку XX ст. епізоотична ситуація на Київщині була складною через відсутність контролю за переміщенням тварин і відсутність лабораторних методів дослідження, що породжувало різні трактування клінічних ознак захворювання. Саме на цей період припадає становлення ветеринарної бактеріології на Київщині, де у 1882 р. На Київську губернію було 4 ветеринарних лікарі (2 губерньські і 2 для сільського населення) [1].

Матеріалом дослідження стали видання кінця XIX початку XX ст., матеріали Державного архіву м. Києва та Державного архіву Київської області. У процесі роботи використано хронологічний та системний методи досліджень.

У кінці XIX ст. ветеринарній бактеріології стали приділяти значну увагу, завдяки чому ветеринарні фахівці більш впевнено приймали відповідні рішення у справі боротьби з тим чи іншим захворюванням. До 1899 р. в Київській губернії бактеріологічні дослідження проводив Бактеріологічний інститут Товариства боротьби із заразними хворобами, який знаходився у Протасовому Яру (директор В.К. Ліндеман). Діяльність інституту направлялася на боротьбу з інфекційними хворобами серед людей. В інституті виготовляли сироватки: антидифтерійну, антистрептококову, антитетанічну, антидезентерійну, а також шлунковий сік, тіреоглобулін, спермін, вакцину проти сибірки. В інституті виготовляли вакцину від сказу для людей і проводили щеплення. Київський бактеріологічний інститут належав Товариству і мав власний бюджет, отже, свої прибутки міг вільно використовувати на розширення своєї діяльності.

За широтою своєї діяльності перше місце займав Харківський інститут, який випускав найбільшу кількість сироваток та розповсюджував їх на значній території. Друге місце належало Київському інституту. Дещо менше у цьому напрямку виконували Московський, Одеський та Петербурзький інститути. В інституті за встановлену плату проводили дослідження з ветеринарії. Наприклад, біопроба на сип коштувала 10 руб.; дослідження мокрот, гною і кала – 3 руб.; патологічне і бактеріологічне дослідження трупів тварин, що загинули від різних інфекційних хвороб, за винятком сказу, коштувало 3–15 руб., залежно від величини трупа.

У кінці XIX ст. ветеринарні лікарі звернулися в адміністрацію губернатора з проханням створити при Інституті самостійний ветеринарний відділ. У 1899 р. губернатор звернувся до Київського Товариства боротьби із заразними хворобами за допомогою у боротьбі із сибіркою. При Бактеріологічному інституті створюється особливе ветеринарне відділення, на яке покладалося виготовлення сибіркових вакцин, туберкуліну, малеїну та вирішення інших питань з ветеринарної мікробіології. Завідувачем цим відділом передбачався ветеринар, у підпорядкуванні якого знаходився і спеціаліст – бактеріолог [2].

Більшість витрат з організації даного відділення, а також будівництво конюшні для утримання підозрілих у захворюванні на сип коней взяло на себе Товариство боротьби із заразними хворобами. Ветеринарний відділ при Бактеріологічному інституті став основою у Київській губернії, де виготовляли вакцину проти сибірки. Щеплення тварин проти сибірки набувало популярності і чисельність вакцинацій у губернії зростала з кожним роком. Так, у 1902 р. ветеринарним відділом інституту відпущено вакцин проти сибірки - 11453, бешихи свиней – 15683 доз [3].

14 січня 1901 р. у Києві відкривається Ветеринарно-бактеріологічна лабораторія Південно-Західного краю Міністерства внутрішніх справ [4]. Лабораторія включала: кабінет завідувача, спеціальну лабораторну кімнату для бактеріологічних досліджень, кімнату для приготування поживних середовищ, ізольовану термостатну кімнату для вирощування бактеріальних культур, кімнату для лабораторних тварин та житло для фельдшера. Затверджена у м. Києві Ветеринарно-бактеріологічна лабораторія мала на меті обслуговувати Південно-Західний край у справі боротьби ветеринарних лікарів Міністерства внутрішніх справ з епізоотіями та сприяла виявленню методами бактеріології і мікроскопії хвороб, що вимагало чітких наукових підходів. За рік до відкриття лабораторії, у 1900 р. на обладнання лабораторії із сум відсоткового збору було відпущено 2400 руб. і на щорічне утримання лабораторії із сум земського збору при участі Волинської і Подільської губерній виділялося 2000 руб.

Перед Ветеринарно-бактеріологічною лабораторією Південно-Західного краю ставилися такі завдання:

1. проводити точний бактеріологічний аналіз для визначення характеру епізоотії;
2. безкоштовно проводити вакцинацію тварин;
3. виготовляти сибіркові вакцини (Ценковського) і забезпечувати ветеринарних лікарів Південно-Західного краю цими вакцинами;
4. вирішувати питання ветеринарно-судового характеру;
5. проводити заняття з бактеріології з практикуючими у повітах лікарями.

Окружна ветеринарно-бактеріологічна лабораторія знаходилася у м. Києві (різгі вул. Рейтерської і Малої Володимирської) у будинку Фурмана.

Першим директором і організатором лабораторії був М. Максutow, приват доцент Юр'ївського ветеринарного інституту по кафедрі епізоотології. Окружна ветеринарно-бактеріологічна лабораторія Південно-Західного краю обслуговувала Київську, Подільську, Волинську і Чернігівську губернії. Лабораторією проводилися діагностичні дослідження, виготовлялися вакцини проти сибірки проф. Ценковського і проф. Ланге, проти бешихи свиней за Конєвим. За кошти Київської губернської земської управи лабораторія отримувала малеїн і туберкулін з Інституту експериментальної ветеринарії для потреб Київської губернії. Лабораторія належала до відомства Міністерства внутрішніх справ і підпорядковувалася безпосередньо Губернській адміністрації. Лабораторією лише у 1909 р. виготовлено 195563 доз вакцини від сибірки, 33725 доз від бешихи свиней і зроблено 563 діагностичних досліджень. У цьому ж році завідуючий лабораторією В.Б. Єлагін звернувся до правління з проханням підтримати його і виділити кошти для організації сироваткового відділу. Проте, лише у 1911 р. вперше було випущено сироватки проти сибірки та бешихи. Сироватки висилали ветеринарним лікарям названих губерній безкоштовно, застосування яких давало позитивні результати. Для виготовлення сироватки проти септицемії лабораторією утримувалися один кінь і три бички, та троє коней – для виготовлення сироватки проти бешихи свиней. Імунізацію коней проводили убитими та живими культурами.

Вакцини відпускалися безкоштовно. У 1908 р. нараховувалося 617 пунктів, де проводилися щеплення проти сибірки [5]. Крім виготовлення вакцин і сироваток проти сибірки та бешихи свиней,

лабораторією виготовлялися сироватки проти септицемії і чуми свиней. Власникам тварин сироватки відпускалися за готівку. У лабораторії проводили безкоштовно бактеріологічне дослідження матеріалу, який направляли ветеринарні лікарі різних відомств.

Окружна ветеринарно-бактеріологічна лабораторія з 1914 по 1917 рр обслуговувала потреби Київського і Волинського земств. У 1915 р. на черговій сесії Волинського губернського земства зазначалося, що бажано перевести Окружну лабораторію у Волинську губернію. Таке рішення зумовлювалося необхідністю проведення бактеріологічних досліджень і виготовленням вакцин і сироваток для Волинської губернії, у якій епізоотична ситуація була більш складною. Останні два роки свого існування у м. Києві Окружна лабораторія в основному утримувалася Міністерством внутрішніх справ і Волинським земством. На утримання персоналу Міністерство внутрішніх справ щорічно виділяло по 3000 рублів. У 1915 р. бюджет лабораторії складав 18905 руб., коли ветеринарне управління Міністерства внутрішніх справ і Київське земство виділили по 3000 руб., Волинське земство – 1700 руб. Від продажу препаратів лабораторія отримала 2052 руб. і залишок з 1914 р. складав 7153 руб.

З 1916 р. лабораторія існувала виключно за рахунок продажу власно вироблених препаратів (вакцин, сироваток). Кошти від продажу цих препаратів поступали дуже нерівномірно і тому лабораторія часто знаходилася у важкому становищі.

На базі лабораторії проводили чотиримісячні курси з бактеріології та бактеріоскопії для земських і вільно практикуючих ветеринарних лікарів Південно-Західного краю. Ветеринарні лікарі після проходження цих курсів значно доповнювали свої знання з бактеріології і удосконалювалися з питань боротьби з інфекційними хворобами, що виникали у тому чи іншому повіті. Курси доповнювалися курсом м'ясоведення, паразитології і організації боєнської справи, які читалися старшим ветеринаром Київських міських скотобоень С.П. Дубровою. Курс патологічної гістології і загальної патології, який читав пунктовий ветеринарний лікар м. Києва К.Є. Стопакевич. Ці курси читалися у будівлі патолого-анатомічного музею Київських різниць.

Для полегшення діагностики заразних хвороб, губернським земством у 1912 р. організуються у кожному повітовому місті діагностичні кабінети. За три роки існування цих кабінетів із-за відсутності асигнувань, проведена дуже незначна кількість досліджень. Діяльність цих кабінетів обмежувалася незначним фінансуванням і низьким рівнем бактеріологічної підготовки ветеринарних фахівців. Проте, не зважаючи на відсутність спеціалістів з бактеріологічної діагностики інфекційних хвороб тварин, ідея розвитку ветеринарної бактеріології постійно існувала, що сприяло розширенню мережі діагностичних кабінетів у губернії. Так, у 1913 р. у Звенигородці відкривається ветеринарний бактеріологічний кабінет при ветеринарно-санітарному лікарі ветеринарної амбулаторії. Кабінет підпорядковувався губернському земству.

12 липня 1917 р. Київська окружна лабораторія, за згодою Київського і Волинського губернських земств, переводиться в м. Житомир у розпорядження Волинського губернського земства, а будівництво бактеріологічної лабораторії Київського губернського земства розпочалося Губернською земською управою у м. Києві ще у 1915 р. (по вулиці Кирилівській 107^а). Після відкриття Ветеринарно-бактеріологічної лабораторії у м. Києві, у повітах Київської губернії відкривалися ветеринарно-бактеріологічні кабінети при ветеринарних амбулаторіях. Робота у ветеринарно-бактеріологічному кабінеті вимагала науково-практичних знань і навичок для проведення таких досліджень. Для вдосконалення знань з бактеріології ветеринарні спеціалісти направлялися у Ветеринарно-бактеріологічну лабораторію м. Києва.

Висновки

1. Ветеринарна бактеріологія, дослідження з якої проводило Товариство боротьби із заразними хворобами, у 1899 р. виділилася у окрему структурну одиницю губернії.

2. Завдяки розвитку ветеринарної бактеріології, яка з кожним роком вдосконалювалася і набувала популярності у губернії, ветеринарні лікарі проводили бактеріологічні дослідження, що дозволяло своєчасно діагностувати інфекційні захворювання та проводити заходи боротьби з ними.

Література

1. Вербицький П.І. Історія ветеринарної медицини України // Вербицький П.І., Достоевський П.П., Рудик С.К. – К.: „Ветінформ”, 2002. – С. 183-197.
2. Ветеринарное отделение при Киевском бактериологическом институте // Вестник общественной ветеринарии. – 1899. – №14. – С. 623.
3. Деятельность Киевского общества для борьбы с заразными болезнями в 1902 г. // Вестник общественной ветеринарии. – 1903. – №15. – С. 701.
4. Корреспонденция // Вестник общественной ветеринарии. – 1901. – №3. – С. 130-131.
5. Отчет окружной ветеринарно-бактериологической лаборатории Юго-Западного края за 1908 г. // Ветеринарный врач. – 1909. – №44. – С. 707.

СТАНОВЛЕНИЕ ВЕТЕРИНАРНОЙ БАКТЕРИОЛОГИИ НА КИЕВЩИНЕ

Стегней Н.Н., канд. вет. наук, доцент

Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины

Аннотация. Подано краткие сведения о становлении ветеринарной бактериологии Киевской области. Указано что ветеринарная бактериология длительное время находилась в подчинении Медицинского департамента, и бактериологические исследования проводили медицинские специалисты. Лишь в 1899 году ветеринарная бактериология отделилась и стала структурной единицей Киевской губернии.

Ключевые слова: ветеринарная бактериология, диагностика, инфекционные заболевания, Киевская губерния.

FORMATION OF VETERINARY BACTERIOLOGY IN KYIV REGION

Stehnei M. M., PhD, associate professor

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

Summary. Materials of Kyiv City State Archives and Kyiv Region State Archives were used while performing the study. In carrying out The work was done by using a chronological and systematic research methods.

Combating the infectious diseases required considerable effort and network of appropriate facilities wherever veterinary professionals could be involved in the diagnostics, production and storage of vaccines, vaccination, etc. Epizootic outbreaks on the farms caused significant economic losses. It is quite obvious that difficulties in diagnostics of infectious diseases were emerging at that time. Epizootological, clinical, pathological data should be confirmed by laboratory analysis. At the end of the nineteenth century much attention was paid to the veterinary bacteriology, so veterinary professionals became more confident in taking the appropriate decisions to combat a particular disease. Veterinary Bacteriology, which was studied by Society of combating the infectious diseases, in 1899 was allocated in a separate structural unit in the province. Until 1899 in Kyiv province bacteriological researches were conducted by Bacteriological Institute of Society of combating the infectious diseases, which was located in Protasov Yar (Director V. K. Lindeman). Veterinary Bacteriology was subordinate to the Medical Department for a long time and bacteriological researches were conducted by medical professionals. Only in 1899, Veterinary Bacteriology was separated and became a structural unit of the Kyiv province.

In order to facilitate the diagnosis of infectious diseases, in 1912 diagnostic rooms were organized by Provincial Board in every provincial town. During the three years of existence of diagnostic rooms, because of the absence of appropriations, very few studies were carried. The activities of those rooms were limited due to the low funding and low level of bacteriological training of veterinary professionals.

After the opening of the Veterinary and bacteriological laboratory in Kyiv city, veterinary and bacteriological rooms at veterinary clinics were opened in Counties of Kyiv province. Working in veterinary and bacteriological rooms required special knowledge and skills to conduct various studies. To improve their theoretical and practical knowledge in bacteriology, veterinary experts were sent to the veterinary-bacteriological laboratory in Kyiv city.

Through the development of veterinary bacteriology, which was improved with every year in the province, veterinary doctors were conducting bacteriological studies, which allowed diagnosing the infectious diseases and carrying out measures to combat them.

Key words: *Veterinary Bacteriology, diagnostics, infectious disease, Kyiv province.*